

Eerste resultaten zeldzame broedvogels 1996

■ *Het broedseizoen 1996 volgde op de strengste winter van de afgelopen tien jaren. Van december tot begin maart vroor het, af en toe onderbroken door een korte periode van dooi (en ijzel). Het was tegelijkertijd ook een erg droge winter, en trad daarmee in de voetsporen van de zomer en herfst van 1995, die ook bijzonder droog waren. Het gevolg was dat er begin 1996 zeer lage waterstanden heersten. Allerlei plassen, vennen en poelen waren geheel of deels uitgedroogd en in veel gebieden zag het er in maart uit zoals anders na een lange hete zomer. Het was dus niet alleen de vraag hoe de broedvogels (voor zover ze niet wegtrekken) de winter doorgekomen waren, maar ook hoe ze zouden reageren op de extreme droogte. In november, tijdens de traditionele bijeenkomst met de DC'en begon het plaatje voor sommige soorten al aardig rond te komen. Hieronder enkele impressies van de zeldzame broedvogels in 1996 (de kolonievogels worden besproken in het maaltijdsnummer).*

De misschien wel grootste verliezer is de IJsvogel geweest. Vorig jaar werden recordaantallen gemeld uit het hele land, maar de lange winterse vorstperiode moet fnuikend geweest zijn voor dit juweel. In de Biesbosch, het Limburgse Maasdal, op de Veluwe, in de Achterhoek, Twente, Drenthe en Groningen werden in 1995 ongeveer 130 broedparen geteld, in 1996 slechts 18 (waaronder vijf in de Biesbosch). Dit is een achteruitgang met 86%, en wanneer deze elders even sterk geweest is hebben er dit jaar mogelijk minder dan 50 paren in ons land gebroed. De Grote Gele Kwikstaart, die in sommige delen van het land in dezelfde habitats voorkomt heeft veel minder te lijden gehad van de winter dan de IJsvogel. Van een 30-50% afname, zoals na de winters 1978/79 en 1984/85 lijkt geen sprake.

De Roerdomp heeft een flinke tik gehad. Strengse vorst in de winter en lage waterstanden in het voorjaar vormden een rampenscenario voor Roerdompen. Tellingen in goede broedgebieden in NW-Overijssel en de Gelderse Poort wijzen op een afname in de orde van 40% of meer. De eerste berichten van elders suggereren dat veel solitaire paren verdwenen zijn. Voor een soort die het toch al lastig blijkt te hebben in ons land gaat het om een forse aderlating.

Tot nu toe is slechts één Grote Zilverreiger gemeld (vijf in 1995), terwijl er verheugend veel meldingen van Kwakken binnenkwamen (vijf paren, waarvan in ieder geval twee gebroed zouden hebben). De minstens 5-6 territoria van het Woudaapje geven aan dat deze soort zijn bestaan in Nederland met een jaar verlengd heeft.

Het Baardmannetje heeft in het verleden enkele malen getoond last te hebben van strenge winters, althans wanneer deze gepaard gaan met veel sneeuwval en ijzel dan wel een late vorstperiode na zacht winterweer. Dit alles was afgelopen winter echter niet het geval. Hoewel er wat tegenstrijdige berichten zijn, blijken veel Baardmannetjes de winter aardig doorgekomen te zijn, o.a. in Noord-Holland.

Opvallend genoeg doen enkele betrekkelijk recente aanwinsten op de Nederlandse broedvogellijst het niet zo best. Al enkele malen werd melding gemaakt van afnemende aantallen Kramsvogels, een fenomeen waaraan in 1996 nog geen eind kwam. Zuid-Limburg, de Achterhoek, de Gelderse Poort, ZW-Drenthe: overall gaan de aantallen hard achteruit. Wordt deze lijst weer een echte zeldzaamheid, en zo ja, waarom? De Buidelmees doet het ook niet best. In de Gelderse Poort werden 35 paren geteld, de helft van enkele jaren eerder. Ook in Noord-Nederland wordt gesproken van beduidend lagere aantallen, en het ziet ernaar uit dat de soort na een hoogtepunt in 1992 geleidelijk afgenomen is.

En wat te denken van de Barmsijs, die nog niet op de lijst staat van landelijk te onderzoeken zeldzaamheden, maar hiervoor een kandidaat is? Tellers in de duinen moeten hem tegenwoordig met een lampje zoeken, maar misschien gloort er hoop. In het zuidoosten van Limburg begint de Barmsijs zich namelijk te vestigen als stadsvogel. Dit kan de voorbode zijn van een kolonisatie vanuit Duitsland, waar de soort naar het noorden

oprukt en zich ontpopt heeft als een liefhebber van parken en tuinen.

De Raaf heeft in 1996 een sprong voorwaarts gemaakt. Dit geldt niet zozeer voor de Veluwe, die "vol" lijkt te zitten, maar wel voor andere gebieden. In Utrecht waren volgens Thom Rensen zeven broedparen aanwezig en ook nog eens de nodige niet-broedende paren, en in Salland ging het om minstens drie paren. In de Achterhoek en in Flevoland werden broedpogingen gedaan terwijl zich ook o.a. in Drenthe en Zuid-Limburg Raven opielden. De bekende Raaf van Schoorl (NH) toonde veel belangstelling voor een Zwarte Kraai!

Tot de zeldzaamste soorten behoort de Slechtvalk, waarvan twee broedgevallen in Limburg werden geconstateerd. De aanwezigheid in de broedtijd van niet-broedende Slechtvalken bij hoge gebouwen elders in het land doet vermoeden dat de soort de komende jaren ook in andere provincies gaat broeden. Het eerste succesvolle broedgeval van de Zwarte Wouw in Nederland, na een eerdere mislukking in 1984, haalde de landelijke pers en betekent misschien het begin van een succesverhaal.

Oeverlopers hebben een opvallend goed jaar gehad. In het Gelderse rivierengebied en in het Nederlandse deel van de Grensmaas werden tenminste zes territoriumhoudende paren vastgesteld, waarvan er enkele daadwerkelijk gebroed hebben. Een gevolg van de lage waterstanden, waardoor mooie broedhabitat ontstond? Van broeden verdachte Grote Mantelmeeuwen waren zowel in het Waddengebied (twee paren) als in het Deltagebied (drie) aanwezig, maar er werden slechts enkele nesten gevonden. Dat er zingende Kreeklzangers en Orpheusspotvogels in Nederland zijn vastgesteld, is de laatste jaren al bijna normaal aan het worden, maar langdurig zingende Struikrietzangers (in 1996 in Zuid-Limburg en Overijssel) is een nieuw fenomeen. Het is een soort die het in Scandinavië goed schijnt te doen, dus wie weet... In het Drents-Friese grensgebied werden territoriale Ruigpootuilen en Notenkrakers opgemerkt en in Noord-Brabant een Hop.

Geoorde Futen hadden last van de droogte en bereikten niet de hoge aantallen die in 1994-95 geconstateerd werden. Op verschillende belangrijke broedplaatsen kwam geen enkel paar tot broeden. Het aantal Nachtzwaluwen lijkt op de Veluwe iets lager uit te

vallen dan in 1995. Intensief veldwerk in de buurt van Milheeze (Nbr) leverde tientallen paren op. Zowel op de Vel-

Draaihal (Elwin van der Kolk)

uwe als in Drenthe werden dit broedseizoen nogal wat Draaihalzen gevonden. Ook in oostelijk Noord-Brabant (Deurne, Milheeze) werden verscheidene territoria gevonden. Opmerkelijk genoeg waren de Draaihalzen tot in juni luidruchtig, terwijl ze dan normaliter doodstil worden. Dit kan wijzen op een late terugkeer uit de overwinteringsgebieden.

Van de Ortolaan werd, voor zover bekend, slechts één territorium vastgesteld, maar de Grauwe Gors hield met 34 getelde zangposten in het zuidelijk Maasdal (plus 22 aan de Belgische kant) goed stand in dit gebied. Helaas zijn de berichten uit de landbouwplateaus van Zuid-Limburg en de uiterwaarden van de Waal niet

rooskleurig, terwijl het voorkomen in Zeeuws-Vlaanderen al jaren aan een zijden draad hangt.

We eindigen met een positief bericht. Van de Grauwe Klauwier werden 185 paren geteld, en het beeld voor Nederland is nog niet volledig. Dat zijn er in een recent verleden ook wel eens een stuk minder geweest. De bulk werd, zoals tegenwoordig gebruikelijk, geleverd door het Bargerveen in ZO-Drenthe (145 paren), maar de stabiele aantallen in bijv. Groningen en op de Veluwe en het voor het eerst sinds lang voorkomen van enkele paren in Zuid-Limburg en op Walcheren geven weer wat moed.

Arend van Dijk & Fred Hustings

Watervogeltellingen in de Waddenzee seizoen 1996/97

Het watervogelseizoen van 1996/97 in de Nederlandse Waddenzee is halverwege. In het weekend van 17 en 18 augustus zijn de internationale integrale tellingen uitgevoerd, altijd goed voor enorme wolken steltlopers en enkele bloeddrukverhogende soorten. Vlieland was voor de verandering eens het eiland met de grootste aantallen. Van de in totaal 186.363 getelde vogels bestond echter 45% uit het trio Kokmeeuw, Stormmeeuw en Zilvermeeuw. Ook in andere gebieden werd melding gemaakt van enorme aantallen meeuwen. Natuurlijk wer-

den er ook bijzondere zaken gemeld, zoals 710 Krombekstrandlopers op een locatie langs de Friese kust of 186 Geoorde Futen aan de oostzijde van Texel. Rareiteiten waren een Griel op Texel, een Bonapartes Strandloper op Ameland en Lachsterns op Schiermonnikoog en de Eemshaven.

In deze winter staan drie tellingen op stapel. Naast de belangrijke Midwintertelling in januari, zijn twee tellingen voor het IBN-DLO georganiseerd. Wie het inspirerende verhaal van Bruno Ens op de Landelijke Dag in Nijmegen heeft gehoord, weet dat de

Scholekster een graadmeter is om de kwaliteit van de Waddenzee te monitoren. Daarom zijn enkele malen in december en februari aanvullende tellingen georganiseerd. Dit seizoen worden ze voltooid.

In 1996/97 zal geen integrale voorjaartelling worden georganiseerd, wel de tweede opeenvolgende integrale telling van Drieteenstrandlopers. Bijzonder is dat een internationale telling in juli 1997 zal worden georganiseerd.

Ben Koks

Ene reis naar het blinkende Simonszand

Ten opzichte van vergelijkbare gebieden als de Richel, Griend en Engelsmanplaat heeft Simonszand het nadeel dat er geen huisje is waar kan worden overnacht, terwijl de reistijd per boot ongunstig is. Om deze redenen is deze zandplaat sinds lange tijd niet meer door tellers bezocht. Door de gunstige weersomstandigheden tijdens de integrale telling in augustus en het gegeven dat Klaas Kreuijer van het LNV-schip de *ms Harder* voor de volle 100% wilde meewerken, kon op 20 augustus de reis naar één van de meest mysterieuze gebieden van de Nederlandse Waddenzee worden aangevangen. Vanuit de Eemshaven werd koers gezet naar Rottumeroog en vanaf de Noordzezijde konden de fraaie contouren van de beide Staatsbosbeheereilandjes Rottumeroog en Rottumerplaat worden gezien. Ondertussen was het een komen en gaan van Grote en Dwergsterns en vloog er diverse malen een Jan van Gent over de *Harder*. Na ongeveer drie uur varen dook tussen Rottumerplaat en Schiermonnikoog een smalle geelwitte streep aan de horizon op. Uit berichten was reeds duidelijk dat Simonszand als regelmatig droogvallende zandplaat vrijwel verdwenen was. Tot onze grote vreugde was ten noorden van het Simonszand echter een vrij hoog Rif ontstaan dat de vergelijking met het Rif boven Engelsmanplaat moeiteloos doorstond. Omdat het onmogelijk is om het beeld van deze oernatuur te schetsen volsta ik hier met het opsommen van een droog lijstje.

Na deze telling zijn we onder Rottum doorgevaren, hebben kunnen vaststellen dat het ook hier razend druk was met steltlopers en meeuwen en zagen we bij het Zuiderduin een Middelste Jager die vlak langs de boot achter een Noordse Stern aanscheerde. Ik heb me voorgenomen om mensen die beweren dat echte natuur in Nederland niet meer bestaat, nooit meer serieus te nemen.

Dit stukje kan trouwens als een verkapte oproep worden gezien voor mensen die serieuze plannen hebben zich als telgroep aan te melden voor dit gebied. Neem hierover schriftelijk contact op met SOVON.

Bij de volgende aantallen bleef de teller per soort stilstaan (alleen soorten met aantallen >10 ex)

Aalscholver	41
Eidereend	120
Scholekster	1850
Kluut	84
Zilverplevier	415
Bontbekplevier	18
Kanoetstrandloper	13.950
Drieteenstrandloper	611
Bonte Strandloper	7300
Rosse Grutto	1040
Wulp	2902
Kokmeeuw	1660
Stormmeeuw	2525
Zilvermeeuw	2798
Grote Mantelmeeuw	32
Grote Stern	77
Visdief	417
Noordse Stern	125
Noordse Dief	110
Dwergstern	40